

Комашенко Тетяна Андріївна

аспірант кафедри економічної політики

НАДУ при Президентіві України

ІНСТИТУТИ ДЕРЖАВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ: МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ

У статті висвітлено інституціональні механізми розвитку державної інвестиційної інфраструктури, визначено проблеми та подальші перспективи розбудови інститутів державної інвестиційної інфраструктури, обґрунтовано необхідність визначення на законодавчому рівні категорії «інвестиційний проект» та внесення відповідних змін до Закону України «Про інвестиційну діяльність».

Ключові слова: *інституціональні механізми розвитку, інститути державної інвестиційної інфраструктури, інвестиційний та інноваційний проекти.*

Komashenko Tatyana

INSTITUTIONS OF PUBLIC INVESTMENT INFRASTRUCTURE: MECHANISMS OF DEVELOPMENT

The institutional mechanisms of public investment infrastructure were considered in this article. The problems and perspectives of the development of government institutions were identified. The indispensability of definition in low the category «investment project» was proved.

Key words: *institutional mechanisms of development, institutions of public investment infrastructure, investment and innovation projects.*

ИНСТИТУТЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИНВЕСТИЦИОННОЙ СТРУКТУРЫ: МЕХАНИЗМЫ РАЗВИТИЯ

В статье раскрыты институциональные механизмы развития государственной инвестиционной инфраструктуры, определены проблемы и дальнейшие перспективы создания институтов государственной инвестиционной инфраструктуры, обосновано необходимость определения на законодательном уровне категории «инвестиционный проект» и внесения соответствующих изменений в Закон Украины «Об инвестиционной деятельности».

Ключевые слова: *институциональные механизмы развития, институты государственной инвестиционной инфраструктуры, инвестиционный и инновационный проекты.*

Постановка проблеми. Відповідно до функцій, які реалізує держава, вона виступає не тільки регулятором інвестиційної діяльності, а й ще безпосередньо інвестором. Держава як інвестор, на нашу думку, окрім фінансування тих галузей та виробництв, продукція яких має загальнодержавний характер (військово-промисловий комплекс, об'єкти загальнодержавної інфраструктури, магістралі, термінали тощо), повинна брати на себе ще й функції щодо забезпечення вкладень у базисні інновації, які призводять до структурної перебудови економіки та у стратегічні проекти. З метою створення умов для здійснення прямих державних інвестицій необхідні відповідні інститути, які б реалізовували державні інтереси як шляхом безпосередніх інвестицій в інноваційні проекти, так і кредитів суб'єктів інноваційної діяльності, тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання становлення та розвитку інвестиційної інфраструктури, а також висвітлення державної підтримки реалізації інвестиційних та інноваційних проектів розглядаються у працях вітчизняних науковців: В. Гесця, М. Москвіна, П. Беленького, В. Юрчишина, О. Іваницької, Ю. Бажала, В. Мартиненка, В. Семиноженка,

С. Тігіпка; західних – С. Кортума, Т. Хелмана, О. Попова, М. Пурі, П. Розенбума. Проблематика розвитку інвестиційної інфраструктури та основних її інститутів як в розвинутих країнах, так і в країнах з транзитивною економікою знайшла своє відображення в роботах зазначених авторів. Водночас недостатньо дослідженими залишаються питання інституційного розвитку державної інвестиційної інфраструктури.

Мета дослідження полягає у висвітленні особливостей розвитку інститутів державної інвестиційної інфраструктури, обґрунтуванні необхідності якісних змін у напрямку реформування даних інститутів, а також розвитку правового поля інвестиційної діяльності тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні формування інститутів державної інвестиційної інфраструктури почалось на початку 90-тих років. Так, у 1992 році було засновано Державний інноваційний фонд (надалі – Держіннфонд) з метою фінансування заходів щодо забезпечення розвитку і використання досягнень науки і техніки в Україні [[1]. Створення Держіннфонду було передбачено статтею 38 ЗУ «Про наукову та науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 № 1977–ХІІ (на сьогоднішній день дана стаття не виключена із ЗУ «Про наукову та науково-технічну діяльність», тільки зупинена дія ч.4 ст. 38 щодо формування коштів Держіннфонду) [19]. Відповідно до п.2 постанови Кабінету Міністрів України від 18.02. 1992 № 77 «Про створення Державного інноваційного фонду» були визначені обов’язкові внески господарюючих суб’єктів до Держіннфонду [1]. Підприємства, об’єднання та організації відраховували до Держіннфонду кошти у розмірі 1% від обсягу реалізації продукції (робіт, послуг). Посередницькі, оптові, постачальницько-збутові організації, банки ці відрахування здійснювали від обсягу валового доходу. Указані відрахування включались в собівартість продукції (робіт, послуг). Згідно з постановою із загальної суми відрахувань 30 % в обов’язковому порядку треба було перераховувати в Державний інноваційний фонд. Інші 70% перераховувалися підприємствами, об’єднаннями, організаціями в галузевий спеціальний фонд позабюджетних

коштів, якщо такий фонд утворювався міністерством або відомством. Кошти відрахувань, віднесені на собівартість продукції (робіт, послуг), але не перераховані міністерствам, відомствам, мали вилучатися податковими органами в Державний бюджет. У 1995 році було прийнято нове Положення про Держіннфонд, згідно з яким дана установа була підвідомча Кабінету Міністрів України та відповідно до покладених на неї завдань проводила комплексну експертизу та відбір інноваційних проектів з метою подальшого їх фінансування на поворотній основі шляхом надання інноваційної позички, інвестицій та лізингу [2]. Кошти Держіннфонду формувались за рахунок частини бюджетних коштів, що виділялись державою для підтримки науково-технічної діяльності; позабюджетних надходжень у вигляді обов'язкових внесків підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності; повернення коштів інноваційної позички, лізингу та інвестиційного внеску і частини прибутку від реалізації інноваційних проектів відповідно до чинного законодавства; добровільних внесків юридичних і фізичних осіб.

З метою удосконалення роботи Держіннфонду у 1998 році було прийнято оновлене Положення про Держіннфонд, у якому було визначено основні завдання та функції даного інституту, а також віднесено Держіннфонд до сфери управління Міністерства України у справах науки і технологій¹ (3). Відповідно до завдань Держіннфонд мав здійснювати фінансування інноваційних проектів через свої регіональні відділення, інноваційні структури, що належать до сфери його управління, шляхом інвестиційного вкладу, надання позики, а також договору лізингу з виконавцями інноваційних проектів та організації з ними сумісної діяльності. Відповідно до Порядку формування та використання коштів Держіннфонду, кошти були направлені для фінансового забезпечення впровадження науково-технічних розробок і нових технологій, освоєння нових видів продукції відповідно до загальнодержавних, галузевих, регіональних

¹ Міністерство України у справах науки і технологій було ліквідовано та утворено Державний комітет України з питань науки та інтелектуальної власності. У 2000 році була проведена реорганізація та утворено Міністерство освіти і науки України, що являється правонаступником Міністерства освіти України та Державного комітету України з питань науки та інтелектуальної власності.

інноваційних пріоритетів та результатів державних науково-технічних програм. Забезпечення цих заходів у сфері інноваційної діяльності здійснювалось Держіннфондом шляхом фінансування інноваційних проектів та їх супроводження [4]. У постанові Кабінету Міністрів України від 06.09.1998 № 1242 «Про затвердження Порядку формування та використання коштів Державного інноваційного фонду» вперше на законодавчому рівні було надано визначення інноваційного проекту як комплексу взаємопов'язаних заходів інвестиційного характеру, спрямованих на комерційне застосування науково-технічних розробок, освоєння нових видів продукції, послуг, впровадження новітніх технологій [4]. Проект повинен був оформлятися відповідно до вимог Держіннфонду у вигляді формалізованого опису і включати техніко-економічне обґрунтування та бізнес-план. Це мало суттєве значення для подальшого розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності. По-перше, зазвичай інноваційна діяльність пов'язана з виконанням інноваційного проекту будь-яким суб'єктом господарювання. По-друге, чітко окреслено взаємозв'язок інвестицій та інновацій – для реалізації інноваційного проекту необхідно здійснити комплекс заходів, що мають інвестиційний характер. Отже, на нашу думку, можна говорити про інноваційний проект передусім як інвестиційний, для здійснення якого необхідні достатні інвестиційні ресурси. По-третє, державне регулювання інноваційної діяльності, зокрема, здійснюється шляхом фінансової підтримки виконання інноваційних проектів, що пізніше буде відображено у ЗУ «Про інноваційну діяльність» [14] тощо.

Згодом Держіннфонд був ліквідований [5] та утворена Українська державна інноваційна компанія (далі – УДІК) як небанківська фінансово-кредитна установа, що була спочатку підпорядкована Міністерству освіти та науки, потім Міністерству промислової політики, а з утворенням Державного агентства з інвестицій та інновацій (надалі – Держінвестицій) УДІК підпорядковувалось даному органу виконавчої влади. Основні завдання УДІК були направлені на організацію роботи з відбору та експертизи інноваційних проектів, спрямованих на забезпечення розвитку економіки; фінансування інноваційних

проектів, спрямованих на впровадження прогресивних науково-технічних розробок і технологій у виробництво, освоєння випуску нових видів продукції шляхом надання підприємствам кредитів, їх інвестування та провадження з ними спільної діяльності; залучення позабюджетних джерел, у тому числі іноземних, для фінансування інноваційних проектів; забезпечення повернення інноваційних позик Державного інноваційного фонду шляхом запровадження управління борговими зобов'язаннями дебіторів [6]. Статутний капітал УДІК формувався за рахунок коштів, одержаних від повернення дебіторської заборгованості виконавцями інноваційних проектів за інноваційними позиками, наданими у 1992–2000 роках Держінфондом та його регіональними відділеннями та прибутку, який формувався за рахунок доходів, одержаних УДІК від усіх видів діяльності. Кошти УДІК складались із власних коштів (статутного капіталу), залучених коштів та бюджетних асигнувань. Залучення коштів УДІК провадилось за рахунок вітчизняних та іноземних інвестицій, в тому числі кредитів (кредитних ліній), наданих Україні іноземними державами, міжнародними фінансовими організаціями та іноземними банками відповідно до міжнародних договорів України, добровільних внесків юридичних і фізичних осіб, інших джерел, не заборонених законодавством. Кошти УДІК спрямовувались на фінансування, відповідно до законодавства, витрат, пов'язаних з проведенням маркетингового дослідження ринку; підготовкою бізнес-планів інноваційних та інвестиційних проектів; організацією проведення аудиту фінансового стану та звітності заявника і виконавця; організацією та проведенням експертизи, фінансово-економічного аналізу інноваційних та інвестиційних проектів; організацією і наданням юридичних та інших консалтингових послуг; проведенням моніторингу ринку цінних паперів, збиранням та аналізом інформації щодо підприємств, які є емітентами цінних паперів; участю у розробленні регіональних програм інноваційної та інвестиційної діяльності; виконанням і фінансуванням інноваційних та інвестиційних проектів; випуском цінних паперів (облігацій, векселів тощо) та здійсненням операцій з ними; здійсненням контролю за ефективним та

цільовим використанням наданих нею коштів; забезпеченням своєчасного повернення виконавцями наданих їм УДК коштів та виконання інших умов договорів; управлінням і супроводженням інноваційних та інвестиційних проектів; утриманням УДК, її регіональних відділень, філіалів та представництв; сплатою до бюджетів податків, зборів та внесенням інших обов'язкових платежів; формуванням резервного (страхового) та інших фондів; зміцненням матеріально-технічної бази УДК, соціальним забезпеченням трудового колективу, матеріальним заохоченням працівників і вирішенням інших питань. Фінансування інноваційних та інвестиційних проектів здійснювалось у формі надання фінансового або товарного кредиту, фінансового або оперативного лізингу (оренди) або в іншій формі, а також шляхом організації сумісної діяльності з виконавцями, іншими учасниками інноваційної та інвестиційної діяльності. Відповідно, фінансовий кредит надавався, як правило, для фінансування не більш як 80 відсотків вартості інноваційного або інвестиційного проекту на період до трьох років, а в окремих випадках згідно з рішенням правління УДК – до п'яти років. Розміри відсоткових ставок за кредитними операціями УДК обумовлювались у договорі залежно від кредитного ризику, попиту і пропозиції, що складаються на кредитному ринку, терміну використання кредиту, інших факторів. Фінансування інноваційного та інвестиційного проекту незалежно від форми фінансування здійснювалось за умови оформлення відповідно до законодавства гарантії, застави та інших видів забезпечення повернення коштів заявником або виконавцем [7].

Відповідно до Постанови КМУ від 05.05.2003 № 655 УДК виступила засновником публічного акціонерного товариства «Український банк реконструкції та розвитку» (далі – Банк) зареєстрованого Національним банком України 19 березня 2004 року, 99,99% частки в статутному капіталі якого належить державі в особі компанії [8].

Передумовою для створення Банку був аналіз стану інноваційної сфери в Україні за останні роки, який дав змогу констатувати, що сприятливих умов для

розвитку інновацій ще не створено. Таким чином, з метою сприяння розвитку інноваційної діяльності в Україні через надання банківських послуг підприємствам, що займаються інноваційною діяльністю, було створено Банк. Сьогодні одним з пріоритетних напрямків діяльності Банку є довгострокове кредитування підприємств усіх форм власності та фізичних осіб.

У 2007 році УДІК було перейменовано в Державну інноваційну фінансово-кредитну установу (надалі – ДІФКУ) [9]. ДІФКУ діє згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність». Установа є наступником майнових прав і обов'язків, зокрема за договорами про надання інноваційних позик, Державного інноваційного фонду та його регіональних відділень, державного підприємства «Українська інноваційна фінансово-лізингова компанія» та належить до сфери управління Держінвестицій. Вже виникають деякі суперечності. Так, відповідно до ЗУ «Про інноваційну діяльність ДІФКУ повинна підпорядковуватись спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності, а на сьогодні даним органом державного управління являється Держкомінформнауки, який відповідно до свого Положення займається реєстрацією та експертизою інноваційних проектів.

Коли у 2005 році було створено Держінвестицій як спеціальний уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань інвестицій та інновацій, фактично відбулось об'єднання інвестиційних та інноваційних процесів в єдине ціле під цілепокладаючим впливом даної державної інституції. Але, нещодавно проведені реформи призвели до дублювання функцій та повноважень між Держінвестицій та новоутвореним Державним комітетом з питань науки, інновацій та інформатизації. Так, Держкомінформнауки має здійснювати реєстрацію інноваційних проектів та вести їх Державний реєстр, про що зазначено в його Положенні. Тоді як відбір інноваційних та інвестиційних проектів для надання державної підтримки здійснює Держінвестицій, у сфері управління якого знаходиться ДІФКУ. Хоча, як вже було зазначено, кожен інноваційний проект по суті являється інвестиційним,

так як потребує інвестиційного ресурсу для розробки та впровадження інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції, тому необхідно ретельно зважити доцільність передачі повноважень у цій частині Держкомінформнауки.

Основними завданнями ДІФКУ є організація, за дорученням органу управління майном, конкурсного відбору інноваційних та інвестиційних проектів і програм для їх фінансової підтримки; фінансування за рахунок власних та залучених коштів науково-технічних і маркетингових досліджень, конструкторсько-технологічних та інших проектних робіт, науково-технічного пошуку, а також погодженням з Кабінетом Міністрів України інноваційних та інвестиційних проектів і програм, спрямованих на впровадження у виробництво прогресивних науково-технічних розробок і технологій, освоєння випуску нових видів продукції шляхом створення нових виробництв, передачі обладнання, устаткування в оренду або придбання частки корпоративних прав у статутному фонді господарських організацій, які працюють за новітніми технологіями, надання відповідно до законодавства суб'єктам господарювання кредитів, їх інвестування, провадження спільної діяльності; фінансування заходів щодо розвитку інноваційної інфраструктури; фінансування інноваційних та інвестиційних проектів і програм, підтриманих Кабінетом Міністрів України, за рахунок коштів державного бюджету відповідно до пріоритетів інноваційного та інвестиційного розвитку національної економіки тощо. Відтак, ДІФКУ, згідно з покладеними на неї завданнями, здійснює функції з кредитування та фінансування науково-технічних і маркетингових досліджень, конструкторсько-технологічних та інших проектних робіт, науково-технічного пошуку, а також реалізацію інноваційних та інвестиційних проектів і програм, підтриманих Кабінетом Міністрів України; бере участь в інститутах спільного інвестування відповідно до законодавства; набуває прав інтелектуальної власності та реалізує їх; проводить обстеження і дослідження потенційних об'єктів інноваційної та інвестиційної привабливості, забезпечує інформаційне обслуговування учасників інноваційних та інвестиційних проектів і програм на договірній основі тощо. Відповідно, як учасник інститутів

спільного інвестування ДІФКУ частково бере на себе функції венчурної компанії, фінансуючи інноваційні проекти.

Активи ДІФКУ формуються за рахунок коштів Держбюджету, що передбачаються для підтримки інноваційних та інвестиційних проектів, за напрямками і обсягом, що визначені законом про Державний бюджет на відповідний рік, зокрема коштів, розпорядниками яких є міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, що передаються ДІФКУ на договірних умовах. Також активи установи формуються за рахунок коштів бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів, що передаються Установі на договірних умовах; інвестицій; добровільних внесків юридичних та фізичних осіб; коштів та активів, отримуваних від власної чи спільної фінансово-господарської діяльності; коштів, що надходять від повернення дебіторської заборгованості за інноваційними позиками, наданими у 1992 – 2000 роках Державним інноваційним фондом та його регіональними відділеннями та інших джерел.

Зауважимо, що неодноразово як Українська державна інноваційна компанія, так і ДІФКУ ставали об'єктом пильної уваги з боку контролюючих органів – Рахункової палати та Головного контрольно-ревізійного управління. Так, проведені наприкінці березня 2010 року Головним контрольно-ревізійним управлінням заходи у ДІФКУ засвідчили недоцільність функціонування цієї установи. Зокрема, за період з січня 2007 по серпень 2009 року не укладено жодного кредитного договору або договору фінансового лізингу на впровадження інноваційного проекту². У березні 2010 року Уряд скасував постанову про надання державних гарантій ДІФКУ під залучення кредитів для інноваційних проектів (попередньою постановою Кабмін схвалив надання держгарантій на суму 8 млрд. грн. за зобов'язаннями ДІФКУ) [10] тощо.

З метою удосконалення роботи ДІФКУ було прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 р. N 685 щодо порядку формування та

² Офіційна інформація на сайті Головного контрольно-ревізійного управління
<http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/61828;jsessionid=67C5E838F8127D0FBEA190279DA65399>

використання активів установи та її статуту (розробник проекту постанови КМУ Держінвестицій). Так, у згаданій постанові зазначено, що поліпшення діяльності ДІФКУ здійснюється шляхом зосередження функцій щодо управління установою лише у визначеному законодавством центральному органі виконавчої влади – органі управління її майном, яким є Держінвестицій. Крім того, уточнюється предмет діяльності ДІФКУ, що пов'язано із необхідністю фінансової підтримки та залучення інвестицій для реалізації проектів у реальному секторі економіки. Запропоновані зміни спрямовані на приведення Статуту ДІФКУ та Порядку формування і використання її активів у відповідність до законів України «Про інноваційну діяльність», «Про управління об'єктами державної власності», покращення результатів діяльності ДІФКУ, підвищення ефективності використання державного майна та сприятимуть залученню в національну економіку інвестиційних ресурсів.

Улітку 2010 року було створено Державну інвестиційну компанію. Це знайшло своє відображення в постанові Кабінету Міністрів України від 09.06.2010 № 471 «Про утворення державного підприємства «Державна інвестиційна компанія», якою засновано державне підприємство «Державна інвестиційна компанія» (далі – ДІК) з віднесенням його до сфери управління Держінвестицій [11]. Відповідно до Статуту ДІК, даний інститут утворений з метою «провадження інвестиційної діяльності, пов'язаної з відтворенням основних засобів виробництва, капіталізацією активів держави, державною підтримкою інноваційних та інвестиційних проектів (далі – інвестиційні проекти) державного і міжрегіонального значення» [12]. Діяльність ДІК спрямовуватиметься на фінансування реалізації пріоритетних інвестиційних проектів, фінансування заходів, спрямованих на розвиток регіонів, співфінансування інвестиційних проектів суб'єктів господарювання в обмін на передачу часток (акцій, паїв) у їх статутному фонді в державну власність тощо. При цьому підприємницький статус ДІК дозволить здійснювати фінансування таких проектів на взаємно вигідних умовах, отримуючи прибуток від успішно реалізованих проектів у рамках державно-приватного партнерства,

мінімізуючи свої ризики. На думку Уряду, створення ДК дасть змогу активізувати інвестиційні ресурси, які спрямовуватимуться на модернізацію вітчизняної промисловості, налагодження виробництва імпортозаміщуючої та експортоорієнтованої продукції, а також підвищення конкурентоспроможності української продукції. З метою забезпечення ефективного функціонування ДК її статутний фонд формується шляхом передачі до нього частини ліквідного майна Державної інноваційної фінансово-кредитної установи (далі – ДІФКУ), у тому числі пакета акцій, що належить ДІФКУ в акціонерному товаристві «Український банк реконструкції та розвитку».

На сучасному етапі дієвими інструментами інноваційного розвитку реального сектору економіки, що довів свою ефективність, є державні венчурні фонди чи (або) компанії. Прикладом для наслідування досвіду щодо застосування ефективних механізмів розвитку інфраструктури ринку інвестицій є політика уряду Фінляндії у цій сфері. В Фінляндії технологічна революція відбулася частково завдяки тому, що керівництво країни зробило ставку на венчурний розвиток промисловості, і були створені умови для прямих інвестицій у сміливі інноваційні проекти – засновано Державну інвестиційну компанію Finnish Industry Investment Ltd (FII)³. Дана компанія вкладає кошти, одержані від приватизації підприємств, у фінську економіку, як безпосередньо шляхом прямого інвестування, так і у венчурні фонди. Інвестиції переважно здійснюються у компанії, які створюються або незначний час функціонують на ринку. У своїх проектах FII діє як співінвестор, інвестуючи до 50% капіталу у статутний фонд. За роки існування загальна сума інвестицій та інвестиційних зобов'язань FII склала 619 млн. €⁴. Дані вкладення були розподілені таким чином: фонди раннього розвитку⁵ – 98, 9 млн. €; фонди зростання⁶ – 251, 5 млн. €; викупні фонди⁷ – 94, 7 млн. €; прямі інвестиції – 65, 8 млн. € та інші фонди –

³ Підпорядкована Міністерству праці та економіки Фінляндської республіки

⁴ Станом на 31.12.2009.

⁵ Венчурні фонди для високотехнологічних компаній, що знаходяться на початковому етапі розвитку.

⁶ Інвестиційний фонд, головне завдання якого являється довгостроковий приріст капіталу.

⁷ Венчурний фонд, який спеціалізується на фінансуванні операцій щодо придбання або стратегічного поглинання підприємств, як правило шляхом придбання контрольного пакету акцій.

107, 6 млн. €. Найбільш інвестиційно-привабливими галузями являються енергетика (енергозберігаючі технології, альтернативні джерела енергії тощо), промислові технології, послуги, біотехнології та стільниковий зв'язок [23].

Піонером венчурної індустрії у Європі була і залишається Великобританія – старий і потужний світовий фінансовий центр. Так, в рамках державної стратегії «Побудова майбутнього Великобританії» (Building Britain's Future), що була прийнята Парламентом у черні 2009 року, було засновано Інноваційно-інвестиційний фонд Великобританії (UK Innovation Investment Fund). Головним завданням даного фонду являється стимулювання економічного зростання та створення нових робочих місць для висококваліфікованих працівників, шляхом інвестування технологічного конкурентоспроможного бізнесу. Були визначені галузі, в яких Великобританія має конкурентні переваги – це біотехнології, переробна промисловість, енергозберігаючі та цифрові технології. Загальна сума державних інвестицій склала 150 млн. £ та вкладення приватного сектору становлять 175 млн. £. На думку фінансових аналітиків, за 12–15 років життєдіяльності фонду сукупна вартість його активів повинна скласти 1 млрд. £ (24).

У рамках всесвітньо відомої ізраїльської програми підтримки інноваційного бізнесу «Yozma», яка вивела країну в лідери з експорту високотехнологічної продукції, було створено два фонди – Yozma I та Yozma II. Державні фонди Yozma Group інвестують як у венчурні фонди, так і безпосередньо у інноваційні компанії, які працюють, переважно, у сфері ІТ-технологій, комунікаційній та медичній сферах (відповідно до інвестиційної стратегії фондів). На сьогодні в інвестиційному портфелі Yozma Group знаходяться активи понад 40 високотехнологічних компаній [22].

Для створення аналогічної структури в Росії з державного бюджету було виділено 960 млн. дол. Російська венчурна компанія (надалі – РВК) «являється одним із ключових інструментів держави в справі побудови національної інноваційно-інвестиційної системи» [20]. РВК інвестує кошти через венчурні фонди, які створені спільно з приватними інвесторами. Так, було засновано 7

фондів згідно з пріоритетними напрямками інвестування, які визначені у відповідності з Переліком критичних технологій. Кількість проінвестованих фондами РВК інноваційних компаній – 47 інноваційних підприємств⁸. Сукупний обсяг інвестицій склав 194,13 млн. дол.

Ще однією країною на пострадянському просторі, яка має визначену державну стратегію щодо розвитку інститутів інвестиційної інфраструктури, є Казахстан. Акціонерне товариство «Національний інноваційний фонд» було засновано у травні 2003 року зі 100%-ю участю держави у статутному капіталі, що склало 217 млн. дол. Метою діяльності фонду є збільшення загальної інноваційної активності в країні, в т.ч. сприяння розвитку високотехнологічних та наукоємних виробництв. Фонд створений для фінансування інноваційних проектів, бере участь у створенні венчурних фондів, технопарків, бізнес-інкубаторів, здійснює трансфер передових зарубіжних технологій. Знаходиться в довірчому управлінні Міністерства індустрії та нових технологій Республіки Казахстан. За сім років існування фондом були здійснені інвестиції у 11 венчурних фондів, у т.ч. 5 зарубіжних [20].

Як вже зазначалось, в Україні також був створений Державний інноваційний фонд як інструмент фінансування інноваційних проектів, але механізм інвестування коштів відрізнявся від такого, який використовується, зазвичай, венчурними фондами. Відтак, реально діючих венчурних фондів ніколи не існувало і не існує [21]. Отже, на сьогодні фактично існують такі інститути державної інвестиційної інфраструктури як ДІФКУ та ДІК, що здійснюють фінансування інвестиційних та інноваційних проектів за пріоритетними напрямками розвитку національної економіки.

Зауважимо, що в національному законодавстві відсутнє тлумачення поняття «інвестиційний проект». Так, у ст. 12 базового Закону України «Про інвестиційну діяльність» окреслені основні форми державного регулювання інвестиційної діяльності, зокрема «...проведення державної експертизи інвестиційних програм та проектів будівництва...» [18], а визначення головної

⁸ Станом на 01.11.2010

категорії – «інвестиційний проект», якою оперують більшість як урядовців, так і суб'єктів інвестиційної діяльності, та яка виступає однією із форм регулювання та реалізації механізму державно-приватного партнерства у сфері інвестицій та інновацій, немає. Окрім цього, відсутній законодавчо визначений єдиний орган у системі органів центральної виконавчої влади, який здійснює на загальній основі реєстрацію інвестиційних проектів, які потребують державної підтримки та веде їх реєстр (як це визначено у ЗУ «Про інноваційну діяльність» для інноваційних проектів), а також має повну інформацію щодо зазначених проектів, здійснює контроль за державними інвестиційними коштами на базі моніторингу і аналізу ефективності впровадження зареєстрованих проектів. Також відсутнє законодавче врегулювання проведення оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів, які потребують державної підтримки. Така ситуація не забезпечує спрямування державної підтримки на виконання саме ефективних та рентабельних проектів.

Відтак, з метою запровадження терміну «інвестиційний проект», визначення його поняття та змісту та ведення державного реєстру інвестиційних проектів, впровадження яких підтримується державою, а також проведення оцінки економічної ефективності цих проектів; визначення видів і заходів державної підтримки; приведення термінології у відповідність із чинним законодавством необхідно внести зміни до ЗУ «Про інвестиційну діяльність».

Передбачена державна підтримка реалізації інвестиційного проекту повинна надаватись за умови його державної реєстрації та проведення оцінки економічної ефективності, відповідно до порядку, встановленого Кабінетом Міністрів України. Державну реєстрацію інвестиційних проектів повинен здійснювати за поданням суб'єктів інвестиційної діяльності центральний орган виконавчої влади із забезпечення реалізації державної економічної політики, який веде Державний реєстр проектів і проводить оцінку їх ефективності.

На сьогоднішній день механізм державної підтримки інвестиційних та інноваційних проектів визначений у таких урядових постановках як:

1) постанова КМУ від 17.05.2010 № 415 «Про Комісію з координації здійснення заходів, пов'язаних з реалізацією інвестиційних проектів», якою затверджено склад Комісії та її Положення [14];

2) постанова КМУ від 16.06.2010 № 476 «Деякі питання надання державної підтримки для реалізації інноваційних та інвестиційних проектів у реальному секторі економіки», якою затверджено Порядок використання коштів Стабілізаційного фонду у 2010 році для державної підтримки реалізації інноваційних та інвестиційних проектів та визначено Держінвестицій головним розпорядником бюджетних коштів) [15];

3) постанова КМУ від 13.09.2010 № 860 «Питання підготовки та відбору інвестиційних проектів, для реалізації яких у реальному секторі економіки надається державна підтримка», в якій визначено форми державної підтримки реалізації інвестиційних проектів та окреслено функції органів виконавчої влади в процесі відбору даних проектів та основні вимоги до них тощо [16].

Зазначимо, що відповідно до постанови КМУ від 13.09.2010 № 860 «Питання підготовки та відбору інвестиційних проектів, для реалізації яких у реальному секторі економіки надається державна підтримка» відбір інвестиційних проектів, у залежності від форм надання державної підтримки, проводиться двома (для сприяння залученню приватних інвестицій) або трьома (для надання бюджетного фінансування та державних гарантій) етапами, що достатньо, на нашу думку, бюрократизує та ускладнює процес надання коштів суб'єктам інвестиційної діяльності [16].

Функції щодо реєстрації та надання експертних висновків (стосується першого відбіркового етапу) розподілені між Держінвестицій⁹, Мінекономіки¹⁰, а також профільними міністерствами (відповідно до сфери, в якій буде реалізовуватись інвестиційний проект). Так, реєстрацією інвестиційних

⁹ Відповідно до Указу Президента України від 09.12.10 № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» Держінвестицій реорганізовано у Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України.

¹⁰ Відповідно до Указу Президента України від 09.12.10 № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» Мінекономіки реорганізовано у Міністерство економічного розвитку та торгівлі, якому частково передані функції ліквідованого Держкомпідприємництва та Мінпромполітики.

проектів займається Держінвестицій, за оцінку їх економічної ефективності та відповідності завданням і пріоритетам діяльності Уряду відповідає Мінекономіки, експертний висновок щодо відповідності пріоритетам, визначеної для реалізації проекту сфери, надає галузеве міністерство. На нашу думку, часові лаги та розпорошеність функцій поміж органів виконавчої влади, вже на першому етапі конкурсного відбору, приводить до виникнення корупційних схем.

З огляду на проголошений нещодавно Президентом України курс на проведення адміністративної реформи, у напрямку оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади [25], вбачається доцільність перегляду розподілу основних функцій органів державного управління в процесі відбору інвестиційних проектів.

У той же час, неможливо не визнати позитивні тенденції щодо виділення державних коштів на підтримку реалізації пріоритетних проектів у галузях вітчизняної економіки. Так, у проекті ЗУ «Про Державний бюджет на 2011 рік» (реєстр. № 7000 від 10.12.2010) Держінвестицій як головному розпоряднику бюджетних коштів та органу виконавчої влади, у сфері управління якого знаходяться інститути державної інвестиційної інфраструктури, виділено на державну підтримку реалізації інноваційних та інвестиційних проектів у реальному секторі економіки через механізм здешевлення кредитів 765,2 млн. грн. та на умовах співфінансування – 134,8 млн.грн. [13].

Висновки. Подальші процеси глобалізації та загострення конкуренції на світових ринках високих технологій примушують мобілізувати зусилля щодо пошуку шляхів подальшого розвитку економік провідних країн. Орієнтованість на здійснення вкладень у пріоритетні інноваційно-інвестиційні проекти повинна бути аксіоматичною для нашої держави. Для здійснення прямих державних інвестицій необхідні відповідні інститути, які б реалізовували інтереси держави як безпосередньо інвестуючи в інноваційні проекти, так і кредитуючи суб'єктів інноваційної діяльності тощо. На нашу думку, враховуючи досвід зарубіжних країн-лідерів, створення нових інститутів та

застосування дієвих механізмів інвестування коштів у інноваційно-інвестиційні проекти являється актуальним вимогам сучасного економічного розвитку. Як вже зазначалось, в Україні існував Державний інноваційний фонд як інструмент фінансування інноваційних проектів, але механізм інвестування коштів відрізнявся від такого, який використовується, зазвичай, венчурними фондами. Відтак, реально діючих венчурних фондів ніколи не існувало і не існує [21].

Також існує невідкладна потреба у реформуванні чинної нормативно-правової бази інвестування – в національному законодавстві відсутнє тлумачення основної категорії – «інвестиційний проект», якою оперують більшість як урядовців, так і суб'єктів інвестиційної діяльності, та яка виступає однією із форм регулювання та реалізації механізму державно-приватного партнерства у сфері інвестицій та інновацій.

Отже, результати проведеного дослідження переконливо свідчать про необхідність удосконалення законодавчого поля інвестиційної діяльності, поліпшення механізму та процедур надання державної підтримки реалізації інноваційних та інвестиційних проектів, реформування інституційної інфраструктури інвестиційного ринку тощо.

Література.

1. Про створення Державного інноваційного фонду: постанова КМУ від 18.02. 1992 № 77 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

2. Питання Державного інноваційного фонду: постанова КМУ від 17.09.1995 № 660 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

3. Питання Державного інноваційного фонду : постанова КМУ від 02.03 1998 № 243 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

4. Про затвердження Порядку формування та використання коштів Державного інноваційного фонду : постанова КМУ від 06.09.1998 №1242 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua).

5. Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 15.12.1999 № 1573/99 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua).

6. Про утворення Української державної інноваційної компанії: постанова КМУ від 13 квітня 2000р. № 654 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. zakon. rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua).

7. Про затвердження положення про формування та використання коштів Української державної інноваційної компанії : постанова КМУ від 28.05.2001 № 593 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua).

8. Деякі питання розвитку інноваційної інфраструктури в Україні та напрями діяльності Української державної інноваційної компанії у 2003 році : постанова КМУ від 05.05.2003 № 655 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua).

9. Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України : постанова КМУ від 08.08.2007 № 1007 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua).

10. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів: постанова КМУ від 10.03.10 №257 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua).

11. Про утворення державного підприємства «Державна інвестиційна компанія» : постанова КМУ від 09.06.2010 № 471 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua).

12. Деякі питання державного підприємства «Державна інвестиційна компанія»: постанова КМУ від 11 серпня 2010 р. N 735[Електрон. ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.zakon. rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua).

13. Про Державний бюджет України на 2011 рік: проект ЗУ реєстр. № 7000 від 10.12.10 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

14. Про Комісію з координації здійснення заходів, пов'язаних з реалізацією інвестиційних проектів : постанова КМУ від 17.05.2010 № 415 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

15. Деякі питання надання державної підтримки для реалізації інноваційних та інвестиційних проектів у реальному секторі економіки: постанова КМУ від 16.06.2010 № 476 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

16. Питання підготовки та відбору інвестиційних проектів, для реалізації яких у реальному секторі економіки надається державна підтримка постанова КМУ від 13.09.2010 № 860 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

17. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40–IV [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

18. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560–XII [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

19. Про наукову та науково-технічну діяльність» : Закон України від 13.12.1991 № 1977–XII [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

20. Малишева О. Ф. Государство и фонд фондов в венчурной индустрии // Журнал международного права и международных отношений. – 2008. – № 3. – [Электронный ресурс] – Режим доступу: http://evolutio.info/index.php?option=com_content&task=view&id=1438&Itemid=232.

21. Семиноженко В. Яка інноваційна політика потрібна Україні? Урядовий кур'єр [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukurier.gov.ua/index.php?articles=1&id=4&page=4>.

22. Overview: the Yozma group [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yozma.com/overview>.

23. Finnish Industry Investment Ltd [Електрон. ресурс]. -Режим доступу : http://www.teollisuussijoitus.fi/in_english/investments.

24. Building Britain's Future [Електрон. ресурс].- Режим доступу : <http://www.hmg.gov.uk/buildingbritainsfuture.aspx>.

25. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указу Президента України від 09.12.10 № 1085/2010 ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.